

Из ње можемо ишчитати управо питање краја и стварања: „Време је стало тамо / где људска нада / не значи више ништа. / Црвена ружа цвета / у врту мртвих. / Смрт неће морати / да чита / ове узалудне песме”. Однос са стваралаштвом као да је песимистички настројен, и као да мртве мора искупити нешто друго, а не песма. Нека аутохтона животност која не настаје модерирањем песника, његовим надањем, кретањем, усмерењем. Он је, на изванредан начин, дошао до „краја времена” и у том вакууму остају само процеп и неизвесност. А речи? Речи су препуштене самима себи. Отуда потреба да се збирка закључи циклусом „Речи које су саме песма”. Он се састоји само од једне песме, сасвим фрагментарне, самодоволне, где речи као да су задобиле аутономију у односу на песника, и сада, ако им је остало нешто од значења, морају то посведочити саме од себе, без демијуршког песниковог уређивања. Не постоји искуство над речима које их закриљује, рађа и организује. Сада постоје једино оне саме, као сићушне тврђаве смисла, пуштене у неизвесност да се само собом и ради себе бране.

Логичка утемељеност односа међу циклусима, остаје највреднији и најдубљи домашај збирке. Она сама представља један развој, кретање и живљење. Поједини њени елементи, као што су општа места, дидактички монолози, мотивационе поруке, бивају савладани организованом целином. И коначни утисак који Драгојловићева збирка оставља јесте, у многоме, израз искрености, искуства и замишљености пред светом. Отуда је, са потпуном увереношћу, можемо сматрати прилогом личносног певању у нашој савременој поезији.

Лазар БУКВА

ПЕВАЧ, НА СЛУЖБИ

Душко Бабић, *Сјан и храна*, „Граматику”, Београд 2021

Живот човека у савременом свету понајвише наликује на једну врсту турбулентног убрзања, незауоставиве центрифугалне силе у којој је, јурећи за средствима, човек из вида изгубио циљ и смисао. Рад ствараоца, књижевног прегаоца, човека од речи (sic!), нарочито песника, међутим, упорно личи на *иштивање узводно*, супротно таквим струјањима, то јест тенденцијама хиперубрзања. Песник, елиотовски речено, и даље трага за мирном тачком света што се врти, јер се у тој тачки садржи његово духовно језгро, али и духовно језгро читавог човечанства. Он је, у том смислу, не само *чувар свейлосџи* – онај који носи фењер у руци него и *гласник буђења* – онај који дозива на буђење из духовне хибернације. Његова поезија треба да атакује на латаргију, аморалност и заборав

Бога, то јест да буде у функцији давно дефинисане идеје о поезији као *свесџи и савесџи човечансџива*.

Песнички свет Душка Бабића, разнолик по мотивским манифестацијама и монолитан у идеји духовног буђења, претендује управо на то да код читаоца афирмише давно заборављене вредности и посебно на њихову реактуелизацију у доба у којем се зло проглашава за добро, лаж за истину, антихрист за Христа. Указујући на оно што је непролазно, непропадљиво и што као духовни континуитет обележава наше трајање – језик, писмо, веру, традицију и културу – он позива на једну врсту демистификације савремености чија нам се лажна слика представља као наше огледало. Бабић је зато „гласник духовне обнове” (М. Паовица), поетски арбитар и апологета који, не са мачем у руци него благом речју из пера, сведочи ону Настасијевићеву *духовно сџварну реч*, која омогућава духовну будност, упркос свету онакав какав је. Језик његових песама мелодичан је колико и резонантан, ритмичан колико и рафинирана смирености; његове укрштене и обгрљене риме нису само поетски знак да је *мисао ѝројевала* него су еквивалент његовог поетског начела *јединсџива* традиције и савремености, мита и историје, човека и Бога.

У његов песнички израз, који афирмише *јединсџиво* – Једно(г), складно су се слили и у истој мисији сјединили православно-религијски доживљај човека и света, аутопоетички концепт песме и песника, али и апотеоза љубави као највишег начела песничке и животне мудрости („Читати псалме / Бити незлобив и чист, / као извор у планини / као птица небеска што живи / о божјем старању; / као јагње, као крин; / као пророк јуродиви – / презрен, слободан, сушт” („Читати псалме”). О томе најбоље и најдоследније сведочи седам (симболичких) цилуса збирке *Сџан и храна* („Читање писма”, „Знање земље”, „Змијањски триптих”, „Сам на Божјим ливадама”, „Снимци старења”, „Златна магла” и „Читати псалме”). Седам циклуса, као *седам лирских крујова*, не треба, међутим, посматрати ни тумачити независно један од другог, будући да су међу њима успостављени снажнији и/или мање чврсти поетско-лирски и мисаоно-рефлексивни паралелизми, али учвршћени у поменутом јединству (језик, традиција, култура, песник, љубав и Бог).

Посебну врсту мотивског и значењског јединства чине уводни и завршни циклус збирке („Читање писма” и „Читати псалме”), који представља неку врсту знаковне *монаде* целокупног Бабићевог песништва. На сличан начин као што ова два циклуса „обгрљују” остале у књизи, илуструју и ону врсту поетског и духовног *расџа* „од перфекта у инфинитив”, то јест амплитуду духовног стремљења или трагања за Смишлом. Корене тог трагања Бабић препознаје (и од њих започиње) у језику и писму, од којег почиње *џрава национална исџорија*. Отуда не изненађује што збирка почиње управо „Азбуком” која нас је „из карамрака историје” извела у „зарно биће словесности”. Ова репрезентативна песма представља

одређено Бабићево поетско законоправило – „закон о писменима” – о језику, писму и идентитету (хришћанском и културном). Циклус „Читање писма”, свих његових дванаест песама, аутентичан је песнички споменик историји српске писмености и књижевности – језику, писму (ћирилице) и људима који су оставили трајно обележје у историји нашег језика и културе, то јест били маркери духовног и националног преображаја од бесловесности у словесност. Од Ћирила, Вука и Његоша, Венцловића и Саве Мркаља, од Повеље Кулина бана до Мирослављевог јеванђеља, косовске драме некад и сад, песник препознаје и опева идеју *духовној јединствена народа*: „Све што је било, јест и биће / у вековању, посреди нас, / дубина Слова од смрти скриће – / за веру, наду, утеху и спас” („Народ у писму”). Али у тој мисији остварења духовног јединства народа подједнаку важност има и *Горски вијенац* колико и ћирилица, чији слово и знак, репрезентују нераскидиву заједницу (*нокаџ и месо, једну душу и једно тело*), каквој би требало да стреме и „Србљи поскитани” („Како се пише по Вуку”).

Позив на духовну обнову, осим афирмације језика и писма као идентитетског обележја нашег народа, песник Душко Бабић потврђује и у историјској равни – реминисценцијама на догађаје из ближе и даље прошлости, свом географском (Гламоч) и нашем духовном завичају (Косово и Метохија и Јерусалим). У том смислу, други и трећи циклус („Знање земље” и „Змијањски триптих”) складно обједињују и песникову лична, национална и историјска искуства и страдања; истог интензитета је и бол на породичном гробљу у завичају („Задушице”) и бол због страдања невиних на Косову („Молитва за крстоломце”). При томе, гномски карактер Бабићевог поетског израза нимало не губи на снази због изразите доследности неговања риме и организовања песме у строгу форму. Напротив. Његову снагу додатно продубљује лирски доживљај завичаја, односно изразити лирски рафинман у евоцирању слике мајчиних очију, молитве и лица, при чему се мајка показује као Мајка света („Где год сам дошао, чекало ме је твоје лице / да ме у љубав повије / као новорођено дете. // Пред иконом Благе Мајке / Питателнице” („Где год сам дошао”). Мноштво архаизама, старих и заборављених речи, којима се исказује пун доживљај прошлости и историје, личне и националне, показује и оно, Данојлићевим речима казано, „знање родног језика”, без којег нема добре поезије о славној и трагичној прошлости и историји.

Четврти циклус збирке „Сам, на Божјим ливадама”, нимало случајно, заузима централно место у књизи, јер је јединствен и различит од претходних и потоњих превасходно по основној идеји афирмације песме и песништва. Ова Бабићева апотеоза песништва има аутопоетички карактер и у њеној концепцији могуће је уочити неколико слојева значења. С једне стране, опозитним паром: *везан–слободан*, истиче се *слобода везаној сџиха*, а ту лалићевску „страсну меру”, ту „крсну слободу везанога

стиха” могуће је досегнути само у укрштају мелодије и значења, звука и смисла, „преточен у мере слогова и рима” („Везани стих”). Тако остварене слобода и аутономност, песничка и егзистенцијална, нису, међутим, увек и апсолутно сигурне и ненарушиве, јер и песник, тај „творац мали најближи божеству” (П. П. Његош) и његова творевина духа нису поштеђени сурових манифестација свакодневног живота у којем је остварена доминација неестетског и неетичког. У том смислу, почетно усхићење и пијетет који се показује песништву и процесу стварања, доживљава своје „кризне тренутке”, то јест краткотрајну малодушност која се исказује као сумња у *смисао њевања*: „Коме су потребни сонети и строфе / у овом спектаклу ријалити блуда? / Кога се тичу цезуре и синкопе / док живот тоне у муљ млаких чуда?” („А ти пишеш песме”). Но, полазећи од Настасијевићеве идеје да је сумња у смисао стваралаштва, у ствари, сумња у сâм смисао живота, песник се овде, након благог „пада” и сумње у сврховитост писања, а преко *ћушања* (тиховања), уздиже у највише духовне пределе – „Божје ливаде” – те последњим двама песмама овог циклуса („Певач, на служби” и „Сам, на Божјим ливадама”) исказује *јуну меру своје космичности* (А. Парандовски), то јест оправдава свој позив песника и певање као *службовање*. Оваква „служба”, по свом духу, припада *вишем реду*, то јест блиска је свакој другој врсти службовања (другом) из љубави, које је, иманентно – служење Једном (Богу). Отуда се смисао сваког таквог службовања изједначава са начелом губљења „ја”, а преласка у „Ти”, односно остварења првотно установљеног принципа *из њерфекта у инфинитив* („Ући у цркву космичке туге – / жељан Бога, дакле, жив; / из мртвог реда у расула, / из перфекта у инфинитив” („Сам, на Божјим ливадама”).

Лирски и по много чему интимистички карактер два наредна циклуса („Снимци старења” и „Златна магла”) се, с једне стране, разликује од начела *ошћности, универзалности, обожености – инфинитива*, коме песник од почетка стреми, док му, с друге стране, остаје доследан управо по томе што опева теме које су општег карактера, универзалне и вечне (старост и љубав). Ова два циклуса, два трактата – о старењу и љубави – сачувала су оно изворно Бабићево мелодично и ритмично певање, па се у њима, као два великим песмама – о *мудрости (незловиности) старења и златним малама младости (љубави)* – препознаје и принцип *хармоније*. Он се у љубавним песмама читује као сензибилан („Дугујем ти”, „Веруј ми”, „Златна магла”), чувствен („Слово о одласу”) и чулан („Шетач, сутон”), док су песме у „Снимцима старења” углавном у стишаном тону сетне мудрости, али и самоће, као неизбежног пратиоца старења. У хронолошком и логичном смислу, реч је о инверзибилном редоследу ова два циклуса (не од младости/љубави ка старењу/самоћи него о *старењу, па љубави и младости*), која сведочи песникову (и песничку)

мудрост да се у сећањима сачува она жива ватра живота као светлост кандила у старости.

У значењском (и вредносном) смислу, завршни циклус збирке *Сѿан и храна*, „Читати псалме”, остварује пуно јединство са идејама опеваним у претходним, а нарочито у првом „Читање писма”. Он је очигледан доказ оног поменутог духовног раста или стремљења ка вечном које је песник од почетка наговештавао као свој (песнички) пут. Дубоко православно религиозност многих песама које претходе последњем циклусу додатно је оснажена молитвеним тоном. Песник је онај који види *дубоко* – у таму палог света у којем „[...] Пилат руке пере, / а крај њега Јагње Божје – ноге хуља и убица” („Постеља Божјег човека”) и *високо* – узнесен у свом ћутању, трпљењу и подвигу, када „блажен у болу, зракнут Христом” („Дан, песма”) из њега пропева Песма Љубави о свејединству са травом, цветом, листом и лицем сваког човека. Но, до тог врховног (са)знања да у *ћочейку беще Песма* и да се *ојей враћамо Њој*, води само један пут – пут молитве, која је човеку у оваквом свету огреховљеном, обездузовљеном, обезбоженом једино место утехе и спасења, његов *сѿан* и његова *храна*. Отуда се у интонацијски и симболички, смисаоно и естетски најузвишенијој песми „Читати псалме”, у духу досегнуте мудрости, *мудросѿи вищеѿа рега*, пева: „Читати псалме, гласно и мукло, / славити Бога, / из ужаса и немара, / раскалашја, страха, блама, / до судњег часа и задњег даха – / да молитва голој души буде заклон, / стан и храна”.

Тако циклично заокружена збирка Душка Бабића оправдава мисију Песника у овом свету и његове службе да позива на духовну будност преко потребну човеку заспалом под теретом земног зла. Збирком *Сѿан и храна* песник остварује високе естетске домете, како развијеном песничком имагинацијом тако и у версификацијским умећем. У мотивски разноврсном Бабићевом поетском универзуму могуће је препознати различите националне, културне и духовне симболе, па и симболе свакодневице, али је сваки од њих у истој мисији, истој служби. Јер добра поезија сажима визију будућности са присећањем на прошлост. Она је пробуђена свест о човековом присуству – духовној будности – у времену и историји. Певач, на служби, нас подсећа на то.

Марија ЈЕФТИМИЈЕВИЋ МИХАЛЛОВИЋ